

העבודה הקשה שבהבאת רע לעולם - הפטרת בחוקתי

נדמה לפעמים שעשיית הטוב (ולא נכנס כרגע להגדרה מהו אותו ה"טוב") דורשת מאמץ וכוונה רבים יותר מעשיית ה"רע" שהוא ההפך, או הביטול של הטוב. ולמרות שטוב ורע עשויים שניהם להתרחש כלאחר יד, במילים שנופלות לנו מהפה ללא מחשבה, בהתלהבות של הרגע, משום מה אנחנו נוטים לשים לב יותר לעבודה הרוחנית המורכבת המכוונת להתנהלות מוסרית. בתור דוגמה אפשר להביא את פירוט הפעולות המופיעות בקריאת שמע: "וְאֶהְיֶה בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָה וּדְבַרְתָּ בָם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶקְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרָתְּם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכַתְּבָתְּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: וְאֵהַבְתָּ, וְשָׁנַנְתָּ, וְקִשְׁרָתְּם, וְכַתְּבָתְּם, בְּשֹׁכֵבְךָ, בְּקִימָה וּבְלַחְתְּנוּ בְּדֶרֶךְ .

עומס הפעולות מתאר את העיסוק המודע והמתמשך שאנחנו צריכים להיות בו, על מנת שנוכל להיות במצב אמיתי של ידיעת ה'.

אבל לרוב אנחנו נוטים לראות בעשיית רע משהו "טבעי יותר", מצב שלא דורש עשיה מודעת .

ואז מגיע הפסוק הבא מן ההפטרה שלנו "חַטָּאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בְּרִזָּל בְּצַפְרֵן שְׁמִיר חָרוּשָׁה עַל־לִיּוֹת לָפֶם וּלְקַרְנֹת מְזַבְחוֹתֵיכֶם:" (ירמיהו י"ז 1). אפשר לקרוא את הפס' הזה כתיאור לפצע החקוק על לבנו כתוצאה מן החטאים שאנחנו עושים, כמעין סוג של צלקת שהיא תוצר של פעולותינו הרעות .

אני רוצה להציע קריאה שרואה בפסוק הזה תיאור לכמות העבודה הנדרשת מאתנו על מנת להגיע לעשיית רע בעולם. בספר "שערי תשובה" מופיעה ההתייחסות הבאה לשאלת דרך היווצרותן של עבירות (ובמידה רבה הוא מתייחס לפעולת החרישה המופיעה בפסוק מירמיהו): "וכמו שעושים בני אדם ניר בשדה כדי לפרות בו הזרע ולאסוף רוב תבואות. כן עושים הרשעים את הגאווה ניר בלבבם וזורעים בו המחשבות הרעות להוליד ולהצמיח העבירות שהם פרי מחשבותם" (רבי יונה גירונדי, שערי תשובה, 1:27) .

אני כמובן יוצאת מנקודת הנחה שברוב המקרים "צדיקים" ו"רשעים" אלה הם כל אחת ואחד מאתנו, בזמנם ומצבים שונים של חיינו, ולכן השאלה "איך קרה שעשיתי את הדבר הנוראי/המדעים הזה", נוגעת בכלנו .

בשערי תשובה, מציע לנו רבנו יונה גירונדי לקרוא את ההגעה אל חטא בשפה חקלאית, כיצירה של תלמים בשדה, זריעת הרע בתוכנו וטיפוחו. כל מי שאי פעם הכינה מקום לשתילה, זרעה והשקתה וגידלה - יודעת שלא מדובר כאן במעשה שלאחר יד. צריכה להיות כוונה, צריך להיות מאמץ ושימת לב ומספיק גאווה כדי לחשוב שהפעולות הרעות שאעשה לא ישאירו לי שריטות חקוקות על הלב .

ובכל זאת, יש משהו אופטימי מאוד בעיני בקריאה כזו של הרוע בחיים שלנו, מכיוון שאנחנו יוצאים מנקודת הנחה שעשיית רע איננה דבר "טבעי" עבורנו. באותה מידה כמובן, גם עשיית הטוב איננה טבעית אלא ששתיהן הן תוצר של עבודה רוחנית מודעת שאנחנו לוקחים על עצמינו .

נחזור אל הפסוק שבהפטרה שלנו ונשים לב שהצלקת מופיעה על לוח לבנו הפרטי וגם על המזבח, שאפשר לראות בו את הלב הציבורי של העם. בכך מרחיב הנביא את דבריו ומציג לראווה את פצעי העבודה הרעה שלנו בעולם לא רק בתוך חיינו הפרטיים אלא גם כציבור. עם חוטא איננו "המון מוסת וחסר בינה", אלא קבוצת אנשים שבחרה מסיבות אלה ואחרות, לפעול בצורה מסוימת שעשויה להביא כאב לעולם. כשאדם יוצא לירות במתפללים בבית כנסת, כנסיה או מסגד, לשרוף משפחה ישנה בביתה או, להבדיל, סתם לקחת שוחד - כל זה דורש עבודה. לפעמים אנחנו לא שמים לב כמה שנים של הכנה והכשרת הלב אנחנו עוברים, כדי שנוכל לעמוד ולהגיע לרגע שבו נפגע במישהו .

יהיה מועיל אם נתייחס באותה מידה של שימת לב ורצינות לכל הפעולות הנדרשות כדי להגיע אל עשית הרע, ממש כמו שאנחנו עושים עם הכשרת הלב לעשיית הטוב. נבין (אולי בדיעבד) את השבילים האלה שלא על מנת ללכת בהם, אלא על מנת שנוכל להעמיד לידם שלטים גדולים של "עצור" ולא לעלות עליהם בכלל. שלא נבזז את הכוחות שיש לנו בעולם על גידול שדות של רוע, אלא רק של טוב.

דרשה זו התפרסמה לראשונה באתר הדרשות של התנועה ליהדות מתקדמת (2019)